

VIKERKAAR

EESTI NOORSOO

RAAMAT- AJARIRI

V AASTAKAIK
TOIMETAJA
M. NURMIK

Nr. 3

ILMUB 10 NUMBRIT AASTAS

1930

Jack London

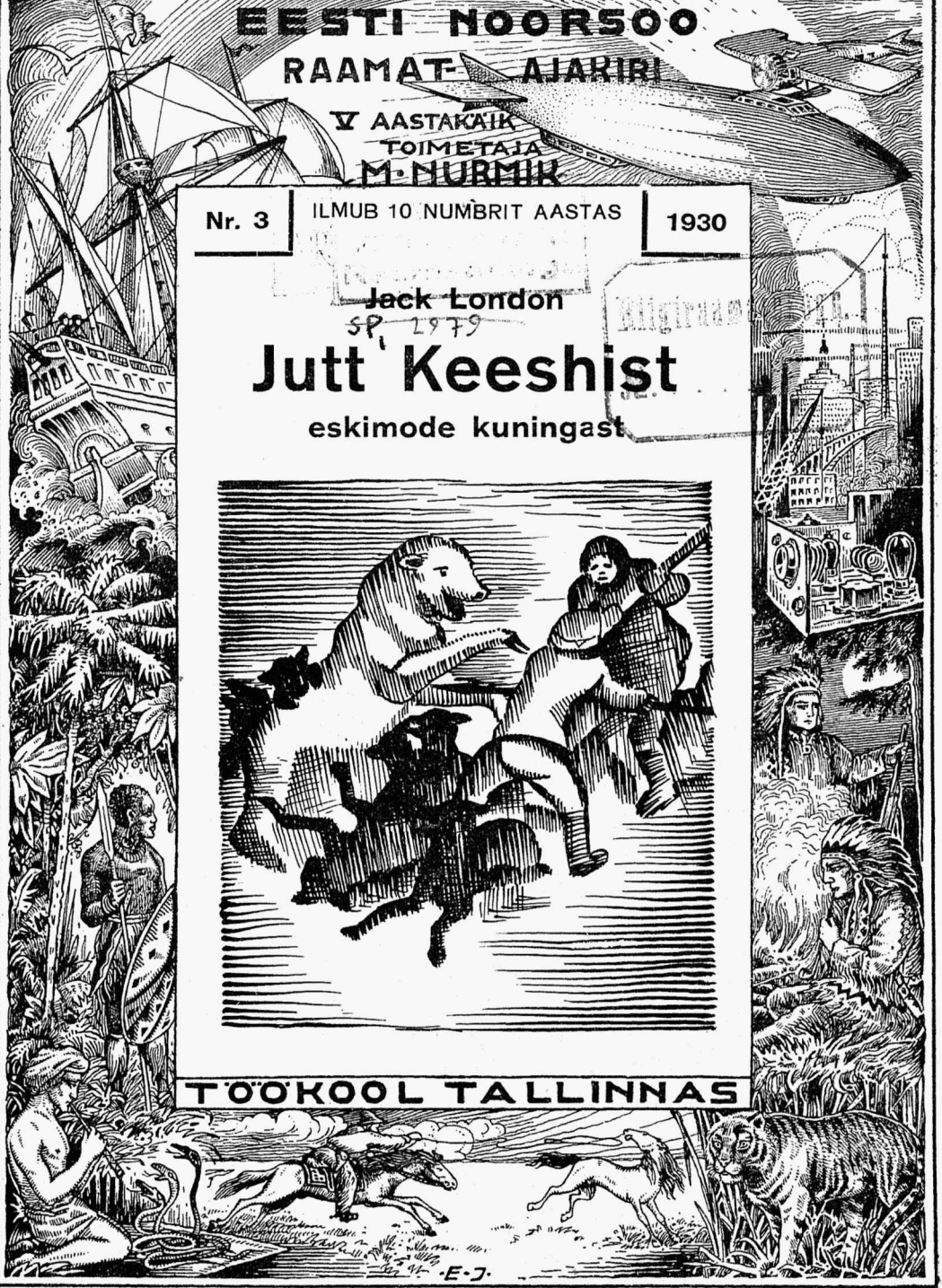
SP 1979

Jutt Keeshist

eskimode kuningast

TOOKOOL TALLINNAS

E. J.

Toimetaja L. Jürisson. Haapsalu, Võnnu 13.

Margikorjaja nurga lugejaile.

Lähenevad jõulupühad, mil on kombeks sõpradele ja tuttavaile teha kingitusi. Toetudes sellele kombele, tahab ka „Vikerkaare“ toimetust valmistada jõulurõõmu marginurga lugejaile vastastikuste kingituste näol järgmistel tingimustel:

1. Vastastikuseist kingitustest osavõtja saatku marginurga toimetaja nimele 25 isesugust postmarki, juure lisades oma aadressi (selgesti kirjutada) ja postikuludeks 10 sendi eest postmarke.

2. Margid peavad olema puhastatud paberist, täiesti terved, mitte väga mustalt tembeldatud ja kõigiti hääs seisukorras.

3. Saadetised loositakse saatjate vahel, nii et iga markidesaatja saab tema poolt saadetud markide vastu 25 teissugust marki.

4. Saadetiste vastuvõtmise viimane tähtpäev on 20. detsember s. a.

5. Vastastikused kingitused saadetakse laiali nii, et saadetised jõuaksid osavõtjate kätte jõulupühade ajal.

Marginurga toimetus loodab noortelt sõpradelt rohket osavõttu.

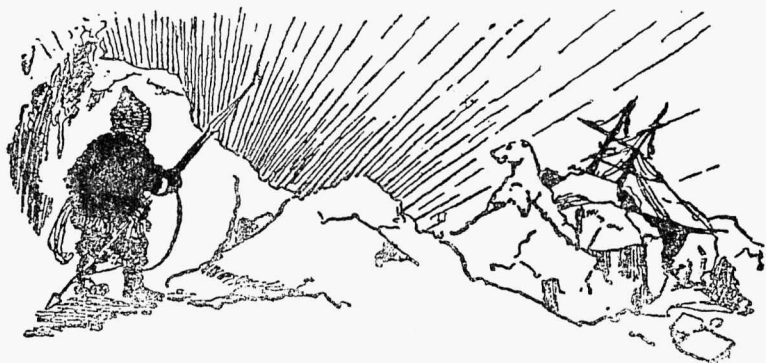
Margialbumist.

Margikorjaja tavaliselt algab sellega, et ostab raamatukauplusest albumi, kus lehekülgedel leiduvad riikide nimed, mõnede markide pildid ja kleebib margid ruutudeks jagatud albumi lehtedele. Need albumid on rõhuvas enamuses saksakeelsed, teisi meil tarvitatakse väga vähe vastavate keelte vähese tundmise tõttu.

Ülemalnimetatud albumite tarvitamine aga osutub mitmesugustel põhjustel ebaapraktiliseks: sagedasti ei jatku ruumi ühe või teise riigi markidele, markide pildid mõjuvad ebaesteetiliselt, margid võib kergesti vigastada, sest nad tuleb kleepida mõlemale leheküljele jne. Nendel põhjustel oleks otstarbekohasem muretseda alguses, kui kogu ei ole suur, joonteta paberiga paksem vihk (klade) ehk ka mitu vihku, ära jagada lehed vastavalt üksikuile riikidele ja kleepida margid ainult lehe ühele küljele. Igale lehele tuleb korralikult päälle kirjutada riigi nimi. Kui juhtub, et mõne riigi markidele ei jatku neile määratud lehti, siis võib veel lehti korralikult vahele kleepida või õmmelda ja need juurelisatud lehed ei riku albumi üldmuljet. Margid, mis kleebitud niisuguse se albumisse, paistavad ilusamad, kui ruutudeks jagatud lehtedel, sest neid võib kleepida täiesti vabalt, moodustades neist mitmesugused grupid suurusele ja kujule vastavalt. See, kes tunneb raamatuköitmist, võib teha ise endale margialbumi: paberi võib võtta oma maitse järele, albumi kausta ja kõite võib teha soovidele vastavad.

Uudiseid.

29. septembril s. a. ilmusid Hispaanias nii-nimetatud „Kolumbuse“ margid. Markidel on kujutatud Kolumbuse laevad, maandumine Ameerikas, Kolumbuse ja ta kaasiaste pildid. Margid on väga ilusad.

Jutt Keeshist, eskimode kuningast.

Jack London.

Keesh elas ammu aega tagasi Põhja-Jäämere kallastel, valitses oma hõimkonda mitme õnneaasta kestes ja suri siis kõigist austatuna ja meeste mälestades ta kuulsust. Sellest kõigest on möödunud aega nii palju, et ainult kõige vanemad mehed veel mäletavad lugusid ta suurtegedest, mis nad on kuulnud enne neid elanud vanakesilt ja mida uued vanakeste põlved oma lastele ja lastelastele ikka edasi jutustavad kuni aegade lõpuni. Ja pimedail talveõhtuil, kui põhituulte vihurid tuhisevad piki jäävälju ja õhk on täis lendlevaid lumihelbeid ega usalda keegi nina pista välja lumimaja uksest, on kohaseim aeg kõnelda juttu Keeshist, kes, olles pärit küla kõige kehvemast *iglu*'st, tõusis võimu ja kuulsuse kinkudele.

Ta oli vilgas ja terane poisike, nii algab jutt, terve ja tugev ning näinud kolmteistkümmend päikest, nagu eskimode juures aastaid arvatakse. Sest igaks talveks jätab päike maa pimedasse, kuid järgmisel aastal tõuseb uus päike maad valgustama, nii et nad väljaski võivad näha üksteist palgest palgesse. Keeshi isa oli olnud küla kuulsamaid küttijaid. Ühel nälja-aastal ta oli saanud surma, piüdes oma rahva elupäästmiseks surmata suurt jääkaru. Meeleägeduses andus ta karuga sülitisi rabelusse, kes vägevas kaisutuses ta luud puruks pigistas; kuid leidis metsalinegi võitluses otsa ja päästis külarahva oma rasvadega näljasurmast. Keesh oli ta ainus poeg ja elas pärast isa surma üksi oma emaga. Kuid inimesed on kiired unustama, ja nii unustati peatselt ka isa vägitegu; ja kuna Keesh oli alles poisike ja ta ema vaid nõrk naisterahvas, siis langesid nemadki pea unustusse ja pidid elama küla kehvas lumimajas.

Ühel õhtul oli siis nõupidamine küla pääliku Klash-Kwani suures *iglu*'s; ja siis näitas Keesh kõigi juuresolijate imestu-

seks, milline õilis veri voolas ta soontes. Täismehe väärikusel tõusis ta meeste seast kõnelema, oodates, kuni häältekömin vaikib. Ja tal oli palju kaebusi esitada.

„On tõsi, et antakse liha mulle ja minu rahvale,“ tähendas ta. „Kuid enamasti on see liha sitke ja vana ja suuremalt osalt sääl polegi muud kui paljad luud.“

See kõne pani hämmastuma kõik metsastajad, nii hallpääd ja tudisejad, kui ka noored ja erksad. See oli ennekuulmatu asi, et niisugune poisike julges tõusta kõnelema habemiku mehe kombel — ja viskab neile veel näkku niisuguseid häbemata sõnu!

Kuid hämmastumatult ja kindlasti jätkas Keesh: „Kuna tean, et mu isa, Bok, oli suur metsastaja, seepärast julgen selkombel kõnelda. On öeldud, et Bok tõi koju alati rohkem liha kui kaks parimat metsastajat ühtekokku, et ta oma käega jaotatas jahisaagi ja pidas oma silmaga hoolt, et vanimadki küla taadid ja eided saaksid alati oma paraja osa.“

„Oh, oh, no, kas sa näed ninatarka! Niisugune poisinolk julgeb tulla seda meile nina alla hõõruma!“ hüüdsid mehed. „Visake see lontrus uksest välja!“ — „Viige kutsikas magama!“ „Ons seda enne kuulnud, et piimahabe tuleb meeste ja hallpääde hulka kõnelema?!“

Keesh ootas vaikselt, kuni kära oli lakanud.

„Sinul on eit, Ugh-Gluk,“ sõnas ta, „ja sul on õigus tema eest kõnelda. Ning samuti ka sinul, Massuk, ja vana ema veel pääle selle ja nende eest on sul luba kosta. Minu emal ei ole muid eestkostjaid kui mina; ja seepärast tohin minagi nüüd kõnelda. Nagu ütlesin, on õige ja kohus, et mina, kes olen Boki poeg — Boki, kes kaotas elu, hankides külale liha —, ja Ikeega, kes on minu ema ja tema lesk, saame lihast oma osa, niikaua kui sugukonnal on liha käes jagada. Mina, Keesh, Boki poeg, olen kõnelnud.“

Ta istus maha ja kuulas ergul kõrval seda vastulausete ja pahameele tormi, mis tõusis ta sõnade järel.

„Et meie veel pidime kuulma nõukogus ühe üleannetu poisikese räuskamist!“ urises vana Ugh-Gluk.

„Või julgevad juba sülekoerad meile õpetama tulla, mis meil on tarvis teha?“ rääkis Massuk õige pahaselt. „Kas tõesti peavad mehed võtma kuulda nõuandeid ühe näljas vinguva võrukaela suust?“

Üldine meelepaha tõusis keemispunktini. Keesh kaman dati koju magama, ähvardati talle lihaandmine hoopis lõpetada, lubati koguni selg kuumaks kütta säärase upsakuse eest. Keeshi silmad lõid välkuma ja tõmmu veri tõusis talle naha alla. Teiste hüüete keskel hüppas ta uuesti püsti.

„Kuulge mu sõnu, mehed!“ hüüdis ta. „Kunagi enam

ärgu kuuldagu mu häält nõukogus, enne kui mehed ise tulevad mu juure ütleva: „Hästi tegid, Keesh, et kõnelesid; meie soov on, et jälle tõused meile kõnelema! Kuulge siis nüüd, mehed, mu viimseid sõnu. Bok, minu isa, oli suur metsastaja. Mina, ta poeg, lähen samuti küttima seda liha, mida söön. Ja olgu see kõigile teada, et see liha, mille mina kütin, peab saama õiguse järgi jaotatud. Ärgu ühelgi leasel ja väetil lapsel ja vanal raugal olgu põhjust õhtuti nutta tühja kõhu pärast, kuna vägevad mehed ägavad liigsöömisest. Ja siitpäale langegu häbi nende vägevate meeste päale, kes liialt söövad. Mina, Keesh, Boki poeg, olen seda öelnud!“

Pilkavat naeru ja hõikeid kuuldus ta järel, kui ta oma *iglu* poole astus, kuid ta surus hambad kokku ega vaadanud minnes ei paremale ega pahemale.

Teisel päeval pani ta minema piki seda rajajoont, kus jää ja meri ühtuvad. Need, kes nägid ta minekut, panid tähele, et tal relvadeks olid amb ja suur hulk luuotstega nooli, ja õlal kandis ta kadunud isa suurt jahioda. Ja külas sündis sel puhul suur rõõmu- ja lustipidu. Sest seda ei oldud veel kunagi kuuldud ega nähtud, et tema vanuselt oleksid poisikesed läinud metsastama, ja liiatigi veel üsna üksi. Vanakesed vangutasid halli pääd ja urisesid habemesse pahu ennustusi, ja kõik naised avaldasid kaastundmust Ikeegale, kes istus murelikult ja kahvatanud palgel, keha õõtsutades, oma lumimaja ukسل.

„Küll ta tuleb veel enne õhtut tagasi,“ lohutasi nad ema.

„Las' ta aga läheb; see on talle hääks õpetuseks,“ ütlesid metsastajad. „Küllap tuleb üsna pea tagasi ja saab mõistlikumaks ning õpib paremini talitsema oma häbemata suud.“

Ent kulus päev ja teinegi, ja kolmandal tõusis vingepõhjamaru, kuid Keeshi polnud ikka veel kuulda koju tulevat. Ikeega rebis juukseid pääst ja mure märgiks määris oma näo hülgerasva nõega mustaks; ja kõik naised hakkasid mehi kibedasti hurjutama, et nad karmusega olid vaese poisikese ajanud otsekohe surma; ja mehed kuulasid nohisedes, südamed täis, varustades endid minema laipa otsima kohe niipea, kui torm on vaikinud.

Järgmisel hommikul vara Keesh taarutas siiski omal jalal kodukülla. Kuid ta ei tulnud vargselt hiilides ega häbenedes. Ta seljas rippus tubli kandam värsket liha, mis lõigatud äsja tabatud saagist. Ta jalatõste oli väarikas ja ta kõnes oli tähtsust ja vägevust.

„Minge, mehed, koerte ja kelkudega minu jälgi mööda ühe päeva tee edasi,“ ütles ta. „Sääl leiata palju liha lumel — emakaru ja kaks poolkasvanud poega.“

Ikeega oli poja tagasitulekust rõõmujoovastuses, kuid see tõrjus mehe väarikusel tagasi ta kallistused, öeldes: „Tee

rooga, Ikeega, et võiksime süüa. Ja siis lähen magama, sest olen väsinud.“

Ta astus oma *iglu*'sse, sõi tugevasti ja magas siis terve ööpäeva ühtejärke.

Külas tõusis poisi jutu puhul suur kihin-kahin ja päävan-gutamine. Jääkaru kallale tungida on alati kardetav, kuid kol-mevõrra kardetavam on minna kimbutama poegi kaitsvat ema-karu. Mehed ei võinud kuidagi uskuda, et väike võrukael Keesh oleks täitsa oma jõuga sooritanud nii uskumatu suurteo. Kuid naised vadistasid vahetpidamata ikka sellest hulgast värskest lihast, mille poiss oli seljas koju kannud, ja see oli küllalt kaa-luv asitõendis, et meeste kahtlused ümber lükata. Ja viimaks nad siiski asusid teele, hapult habemesse pomisedes, et kui see võrukael tõesti karud oli maha tapnud, siis oli ta jätnud liha vististi tükeldamata. Sest põhjamaail peab seda tegema kohe pä-rast saagi surmamist. Kui see unustatakse, siis tapetud loom külmab suureks kõvaks jääkamakaks, mille pääle ei hakka isegi teravaim puss, ja kaheksapuuudalist jäätunud karulaipa ei ole mänguasi tõsta reele ja vedada koju. Kuid kohale jõudnud, nad ei näinud mitte üksi seda, et saak oli tõepoolest saadud, vaid et Keesh oli kogenud metsastaja kombel lõiganud tapetud loomad neljaks tükiks ja sisekonnad kõrvaldanud.

Nii algas Keeshi kummaline kangelastee, mis muutus iga päevaga ikka imelikumaks. Juba teisel püügiretkel tappis ta peaaegu täiskasvanud noore karu, ja sellele järgneval vana isakaru ühes emasega. Ta viibis püügiretkel harilikult kolm või neli päeva, kuid juhtus tihti olema teekonnal isegi nädala-päevad. Alati keeldus ta kedagi kaasa võtmast, ja see'p see oligi, mis inimestele andis põhjust imestamiseks. „Kuidas ta sellega ometi üksi valmis saab?“ päriti innukalt ja uudishimu-liselt. „Tal pole isegi koera kaasas, ja koerad on ju ometi suu-reks abiks.“

„Miks sa ikka ainult karusid püüad?“ julges Klash-Kwan ükskord küsida.

Kuid Keesh andis tabava vastuse. „On tuttav asi, et ka-rudest saab kõige rohkem liha,“ sõnas ta.

Külas hakati juba tegema juttu nõidusest. „Ta tarvitab vististi pahavaime abiks,“ arvasid mõned, „ja seepärast tal ongi alati nii rohke saak. Sest kuidas see muidu kõik oleks või-malik, ilma pahavaimude kaasabitaga?“

„Kes teab, ehk need polegi pahad, vaid hääd vaimud,“ üt-lesid teised. „See on ju kõigile teada, et ta kadunud isa oli suur metsastaja. Kes teab, vahest on nüüd isa vaim pojal abiks saaki püüdmas ja õpetab talle kõik paremad nõud ja oskused kätte. Kes teab?“

Kõigest hoolimata kestis Keeshi hää jahiõnn ikka edasi,

ja vähema õnnega metsastajail oli tihti päris tegemine, et ta tapetud saaki koju vedada. Ja saagi jaotamisel oli ta alati valjult õiglane. Samuti nagu ta isa varemalt, kandis temagi nüüd hoolt, et kõige viletsamadki vanad taadid ja eided saaksid oma ohtra osa, ja endale ta ei himustanud rohkem kui kehatarvidus nõudis. Ja ta õigluse ning hää jahiõnne pärast hakkas kogu hõim teda aupakklikult kohtlema; ja juba oli juttu kuulda, et ta vana Klosh-Kwani järel pidi saama kuningaks. Kõik ootasid igatsusega noore kangelase ilmumist hõimu nõupidamistele, kuid ta ei tulnud kunagi, ja meestel oli häbi teda paluma minna.

„Mul on mõte ehitada uus *iglu*,“ sõnas ta ühel päeval Klosh-Kwanile ja teistele vanemaile meestele. „Sellest peab saama suur *iglu*, kus Ikeegal ja minul oleks mugav asuda.“

„Või nii,“ arvasid teised ja noogutasid tähtsalt pääd.

„Kuid seks pole mul aega. Minu amet on metsastamine ja see viidab mul kõik päevad. Seepärast on õigus ja kohus, et need mehed ja naised külas, kes söövad minu hangitud liha, ehitavad mulle *iglu*.“

Nõnda siis tehtigi, ja *iglu* tõusis nii avar ja uljas, et käis üle isegi Klosh-Kwani omast. Keesh asus sinna emaga elama, ja nüüd alles, esimest korda pärast mehe surma, sai Ikeega paremat põlve. Mitte üksi see, et tal nüüd alati oli söögiküllus majas, vaid ta poja aupaistest helkis temagi pääle mõni kiireke; ja teda hakati austama kui tähtsamat naist külas, ja kõik teised naised jooksid ta juure nõu küsima, ja tema tarkust tarvitati kilbiks, kui vaidlusi tekkis nende keskel või meeste ja naiste vahel.

Kuid see Keeshi salapärane jahiõnn ei annud teistele meestele enam hingerahu. Ühel päeval Ugh-Gluk süüdistas teda avalikult ja suu sisse nõiduses.

„Külas räägitakse,“ sõnas ta kadedalt, „et sina metsastad pahade vaimude abil, ja seepärast sul ongi nii hää jahiõnn.“

„Kas siis minu hangitud liha ei kõlba?“ kuuldus Keeshi vastus. „Kas on külas keegi veel haigeks jäänud selle söömisest? Ja kust sa tead, et see nõidusega on saadud? Või paned selle ainult kavalasti mulle süüks, seepärast et kadestad mu õnne?“

Ja see pani Ugh-Gluki suu kinni ja ta marssis nina maas minema, kuna naised talle järele naersid. Kuid õhtul oli sellest nõukogus rohkesti juttu, ja selle tulemuseks oli, et Keeshi järele peab saatma luurajad, kes ta püügiviisi kohta selgust nõutaksid. Kui ta siis järgmisel korral jälle asus kütiteekon-nale, hiilisid kaks noort virget metsastajat, Bim ja Bawn, talle järele, pidades targu hoolt, et ta neid ei märkaks. Viie päeva pärast jõudsid nad tagasi, silmad ikka veel pungil pääs ja suud vadistasid kõiksugu nähtud ja läbielatud imelugusid.

Meeste nõukogu kutsuti kähku kokku Klash-Kwani majja, ja Bim hakkas jutustama.

„Oi, vennad! Nagu meid käskisite, nii läksime Keeshile järele, ja pidasime hoolega silmas, et ta meid ei märkaks. Juba esimese päeva lõuna paigu ta pääsis suure isaõõru jälile. See oli õige suur karu!“

„Suuremat sellest pole kunagi nähtud,“ võttis Bawn omakord sõna. „Kuid karul polnudki himu taplusse astuda, sest ta pöördus ümber ja hakkas pikkamisi jääd mööda edasi lonkima. Seda me nägime kaldakivide takka, ja karu tuli just meie poole, ja Keesh järel, ja mitte põrmu ei kartnud. Ta

karjus vihaselt ja vehkis kätega ja tegi igavest lärmi. No siis karu sai ka viimaks vihaseks, tõusis tagukäppadele püsti ja möiratas. Kuid Keesh astus otse karu poole.“

„Just nii,“ rääkis Bim vahele. „Keesh otsekohe astus karu poole. Ja karu tahtis teda kinni kahmata, ja siis Keesh pani eest jooksma. Ja joostes ta poetas väikese ümmarguse kuuli jääle. Ja karu seisatas seda nuusutama ja siis neelis alla. Ja Keesh jooksis ikka edasi ja poetas joostes maha väikesi ümmargusi kuulikesi, ja karu neelis nad kõik alla.“

Kuuldus imestus- ja kahtlushüüdeid, ja Ugh-Gluk sõnas valjusti, et ta seda ei usu.

„Aga me nägime seda päris oma silmaga,“ tõendas Bim.

Ja Bawn ühines temaga: — „Jah, päris oma silmaga nägime seda. Ja see kestis, kuni karu äkki tõusis tagujalule püsti ja karjatas valust ja peksis esikäppadega vihaselt õhku. Ja Keesh käis ta eel parajas kauguses. Kuid karu temast enam ei hoolinudki, vaid kaebas ainult valu, mis need väikesed ümmargused kuulid talle olid sünnitanud.“

„Aijah, küll olid ikka valud,“ rääkis Bim jälle omakorda. „Sest ta hakkas kõhtu küünistama ja hüppas nii pimenaljakalt jääl, just nagu väike koerakutsikas, aga ta kangest mõirgamisest ja kaebamisest oli selgesti näha, et see polnud sugugi nali. Seesugust asja ma pole veel eluilmaski näinud.“

„Jah, pole eluilmaski veel nähtud seesugust asja!“ haaras Bawn jälle jutust kinni. „Ja mõtelge, kui suur karu see oli.“

„Nõidus,“ pomises Ugh-Gluk.

„Ei tea,“ sõnas Bawn. „Ma räägin teile ainult, mis ma oma silmaga nägin. Ja pilgu aja pärast karu hakkas väsimata ja nõrkema, sest ta oli hästi suur ja raske ja oli juba kaua aega pööraselt püsti tantsinud, ja siis ta pani piki jääserva tatsutama, raskesti päd kõngutades ja istudes aegajalt maha ohkima ja karjuma. Ja Keesh jälgis kogu aeg karu, ja me jälgisime Keeshi, ja kogu selle päeva ja veel kolm päeva me jälgisime teda. Karu jäi ikka nõrgemaks ega jätnud pilgukski oma kaebamist.“

„Aga nõidus see pidi küll olema!“ hüüdis Ugh-Gluk. „Kindlasti oli nõidus!“

„Kes teab.“

Ja siis Bim hakkas jälle omakord jutustama. „Karu käis kogu aja, ikka siia ja sinna, edasi ja tagasi, tegi keerduid ja kaari ning tuli lõpuks jälle sinna kohta tagasi, kus Keesh teda esmalt oli kohanud. Siis karu oli juba üsna otsas ega jaksanud enam kaugemale minna, nii et Keesh võis tulla üsna ta juure ja tuuraga ta surnuks torgata.“

„Ja siis?“ küsis Klash-Kwan.

„Siis jätsime Keeshi karu nülgima ja ruttasime siia rääkima uudist karu tapmisest.“

Ja selle päeva õhtupoolikul said naised minna karuliha koju vedama, sest mehed jäid kokku nõu pidama. Kui Keesh saabus koju, tuli saadik kutsuma teda nõukogu ette. Kuid ta saatis sõna, et ta oli näljane ja väsinud — ja et tema *iglu* oli suur ja sinna mahtus mitu hinge.

Ja meeste uudishimu oli nii suur, et terve nõukogu, Klash-Kwaniga eesotsas, läks Keeshi *iglu*'sse. Ta oli söömas, kuid tõusis ja võttis võõrad väarikalt vastu ja pani nad tähtsuse järele istuma ümber tuleaseme. Ikeega oli uhke ja ühtlasi hämmastunud sest suurest aust, kuid Keesh oli üsna rahulik.

Klash-Kwan kordas, mis mehed olid Bimilt ja Bawnilt kuulnud, ja küsis lõppeks range häälega: „Seepärast nõuame sult seletust sinu küttimisviisi üle, oo Keesh. Kas tarvitad nõidust abiks?“

Keesh vaatas üles ja muigas: „Nõidust — ah, ei, oo Klash-Kwan. Poistel pole luba nõidadelt õpetust võtta, ja mina ei tunnegi nõidu. Mina olen leidnud vaid abinõu, millega võib jääkaru hõlpsasti tappa, see on kõik. See on lihtne teravmeele konks, mitte mõni nõiatemp.“

„Kas igauks võib seda tarvitada?“

„Igauks.“

Järgnes pikk vaikus. Mehed vahtisid üksteisele näkku, ja Keesh sõi edasi.

„Ja ... ja ... kas tahad ka meile seda kõnelda, oo Keesh?“ küsis Klash viimaks väriseval häälel.

„Miks mitte.“ Keesh lakkas imemast labaluud ja tõusis püsti. „See on päris lihtne asi. Vaadake!“

Ta võttis nurgast pika, õhukese valasluu ja näitas neile seda. Selle mõlemad otsad olid naaskel-teravad. Ta keerutas luu ilusti kerra, kuni see mahtus ta suletud pihku. Siis ta äkki avas pihu, ja valasluu pörkas jälle sirgeks. Seepäälle võttis ta tüki jäätunud valaskalarasva.

„Vaat nii,“ ütles ta, „ma võtan tüki valaskalarasva ja uuristan ta seest õõnsaks. Siis keerutan valasluu keraks kokku ja torkan ta õõnsusse ja lõppeks panen teise rasvatüki kaanele. Õues ta jääb väikeseks ümmarguseks kuuliks. Karu neelab alla selle väikese kuuli, rasv sulab ta kõhus, valasluu pörkab kerast lahti, ja ta teravad otsad tungivad karule maoseintesse, karu jääb sellest väga haigeks, ja kui karu on väga haige, siis on hõlpus ta tuuraga surnuks pista. See on ju päris lihtne asi.“

Ja Ugh-Gluk ütles: „Uh!“, ja Klash-Kwan ütles: „Ah!“ Ja kõik teisedki ütlesid midagi, ja kõigil oli asi selge.

Ja niisugune oli jutt Keeshist, kes ammu aega tagasi elas Põhja-Jäämere kallastel. Et ta tarvitas teravmeele konkse ja mitte nõiatempe, siis tõusis ta vaeseima *iglu* elanikust oma hõimu päämeheks, ja kogu ta eluajal — nii räägitakse — olid kõigil hääd päevad, ega olnud vanadel ega väetitel tarvis õhtul tühja kõhtu kannatada.

Juhtumus vee all.

ee juhtus sadamas.

Sääl on väga palju aurikuid. Aurikud seisavad tihedasti ranna ääres. Ranna või kai ääred on tehtud betoonist. Kaidel seisavad tõstekraanid laadimiseks. Neil jooksevad plokkidel trossid suurte terashaakidega. Nende haakidega nad ronivad otse laevaruumi, haaravad sääl mingi kaubapaki ja tõstavad välja. Nii nad laadivad laeva tühjaks. Teised kraanid laadivad jälle sisse.

See kõik ongi sadam.

Kui vaatad pää veidi viltu ja silmad pilukil, siis näib sääl olevat mets — mastid, korstnad, kraanid. Kõikjal suits. Päris huvitav.

Ja sääl juhtus niisugune lugu. Aurik „Kajak“ sõitis välja. Poetas end aeglaselt läbi selle laevade tihniku. Vilistas vaheti, et vastutulijad oleksid ettevaatlikud.

Komandosillal seisis kapten valges kuues. Ta vaatas hoolega. Kapteni abi oli ka valges kuues ja vaatas ka hoolega.

Aga tüürimees — see ei tohtinud silmigi pöördä. „Kajak“ oli nii raskesti laaditud, et punane viir, mis on alati laevadel all, ei paistnudki.

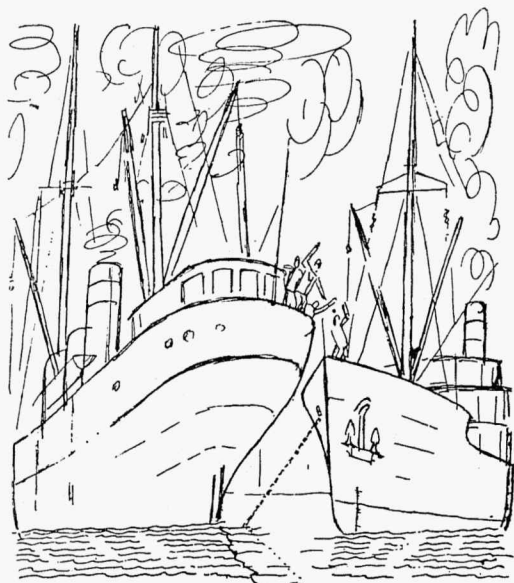
Nii ta end poetas ning poetas, et merele jõuda, kui äkki peatus — stopp. Kaptän võpatas kohe, abi samuti, tüürimeeski ei jäänud paigale.

Kaptän jookseb ärevuses siia-sinna:

„Mis juhtus?“

Abi jookseb ka ärevuses siia-sinna:

„Mis juhtus?“

Aga tüürimees ei tohi kuhugi joosta. Peab seisma tüüri juures. Kas või vajugu laev.

„Kajak“ oli möödnud sel ajal parajasti teisest laevast. See seisis ankrus. Ta nimi oli „Laine“.

Kaptän näeb, et „Laine“ hakkab korräga liikuma ja pöör-dub „Kajaka“ poole; ankrukett on tal pingul. Abi näeb ka, et kett on pingul, tüürimees samuti.

Nad saavad kohe aru, et „Kajak“ on jäänud „Laine“ ankruketti kinni.

Sõida nüüd veel merele.

Kaptän ütles ühe tulise, abi ütles samuti ühe kõva sõna, aga tüürimees laskis õige ägeda sõimusõna lendu.

Kõigil oli meel paha. Asi oli tõsine. Kui kaks vankrit üksteise taha kinni jäävad, siis voorimehed karjuvad seni, kuni

lahti pääsevad. Aga kui kaks laeva — noh, siis saab palju vaeva näha.

Kapten käsutab.

„Stopp... tagasi... väike käik.“

Ei aita.

„Stopp... edasi... väike käik.“

Ikka ei aita — ei pääse lahti.

„Stopp... tagasi.“

Hullemaks läheb. Nüüd on nad end hoopis kinni mässinud. Kett on pingul nagu viiulikeel. Aga „Laine“ nina on juba tulnud „Kajakale“ päris lähedale. Küll on hull!

Kuid muuli taga naeratab meri nii kutsuvalt!

Nüüd kapten kargatas õige kõvasti. Oleks löönud kas või rusikaga „Laine“ ninasse. Abi ütles veidi pehmema sõna ja tüürimees nimetas ainult kurja: on ju kaptenil kanda kõige suurem vastutus.

See oli selge, et „Kajak“ on keerutanud oma propelleri ümber „Laine“ ankruketi ja nüüd ei saa edasi ega tagasi.

Päris tõsine õnnetus.

Kapten ärritus nii, et jooksis ise kontorisse.

Oli punane nagu signaaltuli. Küsis:

„Kus teil siin telefon on?“

„Kuidas te ei näe? Siin. Olge hää.“

Ta helistas.

„Palun 2-47.“

Talle vastatakse nähtavasti.

„Kuidas, kuidas? Päästeselts? Sadamast räägitakse.

Saatke siia kiiresti viis tuukrit.“

Sääl imestatakse vist, miks just viis.

Kapten vastab:

„Mis? Te ei taha viit, saatke siis kümme. Ma ütlen — kümme. Aga kiiresti!“

Päästeselts ei taha vist kümnega niigi hästi leppida.

Kapten vihastub.

„Saatke siia tuukreid! Mõistate — tuukreid! Kümme, kakskümmend, kõik, nii palju kui on! Kiiresti! Kiiresti!“

Kõik kontoriametnikud mõtlesid, et kapten läheb põlema: nii punane ta oli.

Viimati lubati saata üks tuukripaat meeskonnaga. Sellest pidi jätkuma käesolevaks tööks.

Kapten helistas päästeseltsi veel oma viis korda.

Talle vastati: „Tehti juba korraldus.“

Pärast öeldi: „Valmistutakse sõiduks.“

Pärast: „Sõidavad praegu välja.“

Siis: „Sõitsid välja.“

Lõpuks: „Sõidavad.“

Kapten oli erutusest peaaegu plahvatamas.

Tuukrid sõitsid ning sõitsid. Sõitsid terve tunni.

See tund masendas ja väsitas kapteni täielikult. Ta kustus nagu lamp, millest õli lõppenud. Viimati tuukrid saabusid.

Madrus teatas kaptenile sellest kaks korda.

Esimest korda tuli teatega:

„Härra kapten, tuukrid sõidavad!“

Kapten istub sünge näoga.

„Sõitku,“ vastab ta ükskõikselt.

Teist korda madrus teatas:

„Juba saabusid.“

Kapten tõusis ja läks laeva pärasse.

Ta silmas tuukripaadi meeskonda ja vihastus uuesti.

„Kus siin tuukrid on?“

Ta oleks näinud meelsasti, et nad oleksid ilmunud juba oma vasest pääkatetes nagu tuletõrjujad. Kuid tuukrid ei või nii kiirustuda nagu tuletõrjujad.

Tuukritööks tuuker peab eelkõige korralikult riietuma. Seks on tal isesugune veekindel ülikond. Sellel on särk, püksid, kindad ja sukad — kõik ühes ning kõik on kummist. Kui tahad tuukrisärgi selga tõmmata, pead kaelusest sisse pugema, teist teed ei ole. Kaeluski on kitsas nagu pudelikael, kuid ta on kummist — venib. Niisugusesse ülikonda hakati toppima nüüd tuukrit. Ei mahu hästi. Kui töölised olid ta rinnuni sisse toppinud, olid nad higised ja väsinud. Pidid puhkama. Siis asusid uuesti tööle. Tuuker püüab end võimalikult kõhnaks teha, ei hingagi. Viimaks on ülikond seljas. Sääl seisab nüüd tuuker, õlad sülla laiused, aga pää on tillukene. Pärast pandi talle jalga tinasaapad, iga saabas oma pool puuda raske. Kaela kruviti vaskkaelus. Kolm töölist oli ta riietamisega ametis. Tema aga seisab käed ripakil. Ei tee ise midagi.

Kapten seisis auriku päras, vaatas, vaatas ja sõnas viimati:

„Just nagu väike tita, ei saa ise riietuda.“

Rumalus oli rääkida niiviisi. Kapten teadis seda isegi. Ta ütles ärritusest vaid nii. On ju tuukri ülikond temast endast kaks korda raskem. Kaalub umbes kaheksa puuda. Säärase ülikonna juures muutud tahtmatult titaks.

Nüüd tuuker sammus paadi pärasse. Astus raskelt, raskelt — nagu käiks ta elus esimest korda. Tööline asetas pärasse raudtrepi: see viib otse vette. Väga mugav, eks?

Siin trepil kruviti tuukrile kiiver pähe. Tuukrikiiver on vaskkera ümmarguste akendega. Kui see kinni kruvitud, näisid aknad ilmatuuste silmadena. Kaks töölist hakkasid kohe pumpama, et tuuker saaks vooliku kaudu värsket õhku.

Tuuker laskus mööda raudtreppi ja kadus vee alla.

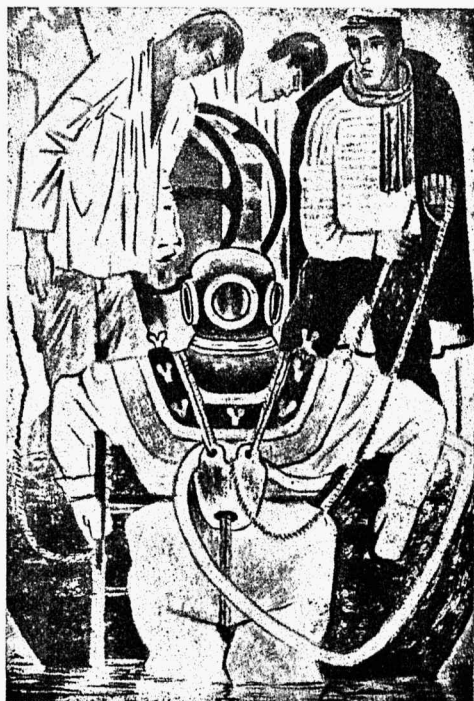
Kapten hingas kergendatult.

„Ometi kord!“

Tuuker ronis auriku alla.

„Sa aeg! Propellerit pole nähagi, ketiga nii ümber mäsitud. Ei seda sõlme ole nii kerge lahti harutada. Propelleri tiivad on kumbki meetri pikkused; nii siis — kahe meetri pikkune lõngapool.

Tuuker ronis välja ja teatas:

„Tõstekraani on vaja.“

Ujuv tõstekraan saadeti kohale. Kraanil ripub jämeda terastrossi küljes haak. Selle külge tuuker sidus peenikese trossi — ka terasest. Kui ta uuesti vette laskus, hoidis ta seda oma käes. Ta ronis jälle propelleri juure. Istus võllile, millele propeller asetatud, ja hakkas mõtlema, kuidas tööd alustada.

Viimati jõudis otsusele. Sama peene trossi, mis tal käes oli, ta sidus propelleri võlli külge. Siis hakkas temaga tõstekraani haaki enda poole tõmbama. Kui haak oli juure tõmmatud, sidus ta peene trossi selle küljest lahti ja laskis ta hooletult käest, ilma et oleks teda kuhugi ära pannud. Teda ei

olnud ju enam vaja. Sellega ta tegi just vea. Sama trossi pärast õnnetus juhtuski.

Tuuker asus nüüd keti harutamisele. Pani haagi keti taha, sinna, kus just tarvis, ja andis signaalinööriga märku, et tõmmataks. Ülal hakkas kraan töötama ning tõmbas. Tõmbas nii tugevasti, et propeller löi tiirlema ja tuuker oleks pea-aegu võllilt lennanud jalad püsti.

Nii hargnes umbes meetripikkune osa ketist, siis tuuker pani haagi teisale ja käskis signaaliga jälle tõmmata. Um-

bes sama suur osa ketist vabanes. Nii kord korra järele töötati terve tund.

Kapten seisis päras. Seisis ning nägi, et töö läheb libedasti, rahunes ja läks viivuks magama. Ta oli ju ärrituste tõttu tublisti väsinud. Abi seisis tema kõrval. Vaatas, vaatas ja läks ka puhkama. Aga tüürimees puhastas oma piibu, toppis värsket tubakat täis ning hakkas suitsetama.

Kuigi töö oli raske, läks see siiski kaunis libedasti. Aeglaselt küll, kuid läks siiski. Viimati hakkas jõudma lõpule. Tuuker juba mõtles sellele, kui mõnusalt ta puhkab pärast tööd. Mida kaugemale töö jõudis, seda lõbusamaks mees läks. Kuigi ta oli tublisti väsinud, siiski läks lõbusamaks, sest varsti on kett lõpul ja siis — marss koju.

Kett lõppeski. Viimane osa tõmbus ise propellerilt ära, enne kui tuuker arvaski.

Ta nägi, et propeller on vaba, ja mõtles:

„Nüüd annan signaali, et mind üles tõmmataks.“

Kuid muutis kohe oma mõtte. Ja sellega ta tegi asja veel halvemaks, kui see muidu oleks läinud.

Ta arutas nii:

„Ega ma mõni õpipoiss ole, et mind peab tõmmatama. Saan isegi tõusta. Ja tõusen ka!“

Tõsi küll — vilunud tuuker mõistab tõusta ise veepinnale. Peab vaid sulgema kaitseklapi, mille kaudu õhk tuukri ülikonnast vette läheb. Kui see klapp on kinni, siis ülikond paisub õhust ja tõuseb veepinnale nagu põis.

Nõnda tuuker tahtiski toimida. Leidis kombates kaitseklapi, märkas, et see oli rikis. Muul ajal oleks see muret sünnitanud, kuid nüüd tuuker rõõmustus.

„Seda paremini tõusen.“

Sellest see lugu pärast läski õige halvaks.

Olgu nüüd, kuidas ta oli, aga tuuker heitis jala üle võlli ja ütles endamisi:

„Hei, nüüd läheb sõit lahti!“

Kuid nüüd juhtus midagi hoopis arusaamatut. Kõik hakkas korruga tiirlema ning keerlema. Tuuker tunneb küll, et ta tõuseb, kuid mitte õieti, vaid jalad ülespidi.

„Mis see's on?“

Ja siis — stopp. Jäi rippuma vette — jalad ülespidi. Tähendab, on jäänud päaga millegi taha kinni.

„Mis see ometi on?“

On päädpidi kinni, kuid jalad tõusevad üles, sest õhk paisutab ülikonda. Tuuker tunneb, et vask-pääkate kuklast ragiseb ja mõlki vajub. Nähtavasti lõi ta millegi vastu ära.

Ta katsub klappi, mis pääkattel kuklas: see ei tööta, on vajutusest rikki läinud.

Külm värin läbistas tuukri. Igast küljest suletud: mõlemad klapid ei tööta.

„Halb lugu!“

Ta tahtis tõmmata signaalnööri, et teatada seltsimeestele õnnetusest. Kuid nööri ei ole. Ta oli selle ehmatuses lasknud käest libiseda, ja vool oli viinud ta eemale.

Klapid ei tööta ja ta tunneb, et õhk ei pääse välja. Ülikond paisub ikka rohkem. Paisub nii kõvaks, et ei saa enam käsi ega jalgu liigutada. Ripub pää alaspidi, käed ning jalad hargis. Signaali ka ei saa anda. Ei saa käsi liigutada, et signaalnööri püüda.

Kes aitab?

Seni kui seltsimehed ülal õnnetust viimati aimavad, on ta jõudnud juba viis korda lõhkeda! Siis on lõpp!

Ja tuukril hakkas korruga nii väga, väga igav ning ta mõtles veel kord:

„Paha lugu!“

Tuukrid ei ole niisugused inimesed, kes hirmuga kohe pää kaotavad. Nii mees hakkaski mõtlema, kuidas tal oleks võimalik pääseda. Mõtles kiiresti, sest aeg oli kallis. Kuid kuidas ta ka ei plaanitsenud, ikka näis see halb olevat.

Iga sekundiga läks asi halvemaks. Ülal paadis seltsimehed pumpasid talle ikka rohkem ning rohkem õhku juure. Õhk pigistas teda. Ülikond oli paisunud nii kõvaks, et tundus olevat kivist. Hingamine läks raskeks. Süda põrutas vahest nagu kuulipilduja, siis jällegi peatus. Tuuker ei teagi enam, kas ta elab või on surnud.

Silmadesse valgub punane udu. Vee all on hämar. Kuid punane udu teeb selle hämaruse valgemaks. Siis silmade ees hakkab sädemeid vilkuma. Ja korraga läheb valgus nii heledaks, nagu elektrilambis enne läbipõlemist.

Tuuker ootab, et nüüd põlebki läbi, kui mitte kohe, siis sekundi pärast, kui mitte sekundi, siis kahe pärast.

Ülal aga pumbatakse. Õhk rõhub tuukrit ikka enam ja enam. Talle tundub, nagu oleks ta jalad ülespidi kaljusse müüritud. Ülikond on nii kõva kui kalju.

Kuid paar sülda kõrgemal — sääl on seltsimehed, päike. Võib-olla seltsimehed naljatavad ning naeravad sääl — ei teagi, et ta siin on hukkumisel. Tal tuli meele, kuidas paadivanem patsutas ta vasest pääd, kui ta vette laskus. Kuidas ta siis naeris, teised seltsimehed samuti. Ta ei näe neid vist kunagi enam.

Sest kuidas ta võiks pääseda?

Mis siis, kui seltsimehed enam ei pumpaks? Siis ta lämbuks. Aga kui ta vabaneks? Võib-olla seltsimehed hakkaksid ka õnnetust aimama ja tõmbaksid signaalnööriist tugevamini.

Hää oleks küll vabaneda, kuid see oleks pidanud sündima kolm-neli minutit varem. Nüüd on see hilja.

Kui nüüd lahti pääseks, mis siis? Siis lendaks üles õhku nagu kuul ja lõhkeks vist ka nagu kuul. Siin surub vesi vastu, sellepärast ei lõhke. Kui aga tuukrisärk lõhkeb, siis lõhkevad ka tuukri veresoone. Ellu ei jää nii-kui-nii.

Aga kui ülalt edasi pumbatakse ja siit lahti ka ei pääse, mis siis? Särk lõhkeb siis vee all. Vesi uputab tuukri — ikkagi sama lõpp.

Kõik see selgus tuukrile mõne sekundi jooksul. Ta näeb, et pääsmist ei ole. Vast ainult siis, kui sünniks ime.

Kaitseklapid peaksid avanema. Säält väljuks üleliigne õhk. Ülikond muutuks painduvamaks. Saaks signaali anda.

Kuid imesid ei sünni.

Ta mõtles: kui ainult surma ei kardaks. Surmahirm on kõige koledam.

Ja ta hakkas hirmu peletamiseks karjuma.

Silmadesse valgus ikka enam punast, ja ikka enam vilkus sädemeid. Teda pigistasid pihid. Tuhanded pihid.

Aga ülal paistis hele-hele päike. Ja ilm oli nii vaikne, et vesi aurikute all näis hõbepeeglina. Sellesse peegeldus aurik kõigi ümmarguste akende, komandosilla, korstna ning suitsuga. Ja isegi tüürimehe piibusuitsuga.

Tüürimees oli juba kaks piibutäit ära suitsetanud. Nüüd oli kolmas käsil. Ja selges vees peegeldus ta suits.

See kõik oli nii ilus, et kui nüüd keegi oleks tulnud ja öelnud: „Poisid, mis te seisate ometi, sääl vee all võitleb inimene surmaga“ — keegi ei oleks uskunud. Oleksid vaid naeratanud: ta hirmutab muidu. Ning oleksid edasi vaadelnud veepeegli siledat pinda.

Nii vaatles paadivanemgi, kuidas laeva pära peegeldus vees. Tal oli käes signaalnöör. Vilunud inimesena püüdis ta kinni iga signaali. Millegi pärast ei ole ammu ühtki märguannet olnud. Kuid ta teab, et hää tuuker ei hakka juba kunagi asjata signaali andma. Seda enam, et kogu töö läks nii libedasti.

Kaks töölist töötasid pumba juures ja vaatlesid ka peegeldust, kuidas suits kadus sügavale, sügavale vette.

Nad olid tugevad poisid ega pannud tähelegi, et pump hakkas veidi raskemalt liikuma. Mõlemad mõtlesid, et see tuleb vist väsimusest: on nad ka juba hää tüki aega töötanud.

Kuid paadivanem läks veidi rahutuks.

Harilikult tõusevad tuukri kohal veele mullikesed. Ta laseb klappidest tarvitatud õhku välja; ja nende õhumullide järgi teatakse tuukri asukoht. Paadivanem peab hoolega neid silmas pidama. Kuid ta oli jäänud mõtlema, peegeldust vaatlema, ja mullid kadusidki silmist.

„Kajak“ hakkas triivima — ta oli ju nüüd ketist vabastatud. Laeva liikumisest tekkis hulk mitmesuguseid mullikesi. Sääl on vist ka tuukri omad. Ei maksa ärritada.

Mõni minut möödus. Paadivanem näeb, et need ei ole ikka õiged mullikesed. Need on tekkinud laevast, aga mitte tuukrist. Tuukri õhumulle ei ole kuski. Veel möödus minut ja ikka ei ole.

Nüüd ta läks väga rahutuks. Tahtis pöörduda poiste poole ja öelda: „Noh, küll on sirakas!“ Kuid ei saanud öelda. Sest kui ta pöördudes nägi pumpa ja sellel olevat manomeetrit, ta tardus. Kahvatus. Põlved lõdvenesid. Siis ta karjus võika häälega:

„Poisid, pidage!“

Manomeeter näitas ligi kaksikümmend atmosfääri õhurõhumist — võimatu lugu. See tähendas, et inimene on rõhutud surnuks. Kahvatu paadivanem jooksis pumba juure.

„Poisid, pidage! Ärge pumbake enam. Oh häda! Noh, küll on sirakas.“

Ikka oli veel raske uskuda. Ilm oli liig ilus, liig vaikne. Nüüd peegeldus isegi päike vette ja paistis vee alt otse näkku. Kaks päikest. Üks taevas — teine vees.

„Noh, küll on sirakas!“

Terve aurik peegeldus vees. Puhtast hõbedast peegel.

Kuid peegli taga oli pime ning külm. Tuuker vaevles säääl viimastes piinades. Säääl pigistasid pihid. Tuhanded pihid. Ei saa hingata. Rind ei saa tõusta. Tuuker on lämbumas. Sädemed löid korruga silmis põlema ja särasid heledalt-heledalt. Võimatu heledalt.

Ja tuuker näeb, et tõepoolest on selge ilm. Mitte külm, vaid suvine ning vaikne. Näeb, et ta ei olegi mingi tuuker, vaid väike poiss. Ta seisab aia ääres. Aiateibad on asetatud viltu. Nende vahelt paistab päike, heledalt-heledalt. Ja äkki, ei tea kus, hakkas koer haukuma — auh, auh. Ta ehmus ning hakkas jooksuma. Aga päike jooksis temaga ühes mööda aiateibaid ja paistis sääljuures heledalt, võimatu heledalt. Nii, et isegi aed kadus — helendus jäi vaid üksi. Siis hakkas see kustuma...

Tuuker mõtles hetke:

„Millal see minuga juhtus?“

Korruga ta tundis, et ta muutub pehmeks nagu vatt.

„Kas hakkas tõesti surema? Mis? Kas suren?“

Helendus kustus. Kõik kustus. Midagi ei jäänud enam.

Ülal said kõik aru, et asi on väga tõsine. Kõikide pilgud suundusid vette. Kuid mitte enam peegeldusele, vaid sinna, kus seltsimees hukkus.

Katsuti nõorist tõmmata — asjata. Ei liigu paigast. Ruttu peab toimima kuidagi teisiti.

Peab leidma tuukri asukoha. Seks sõideti paadiga „Kajaka“ pära alla. „Kajakal“ üks madrus heidab ruttu riided seljast. Ta sukeldub. Temale pannakse kõik lootused. Ta laskub mööda parrast paati. Silmad kiindunud vette, ta airmab kiiresti, kus tüür, kus propeller. Sest muidu võib sukeldudes pää lõhkuda. Sellest on vähe tulu, kui ühe asemel hukub kaks meest. Kuid tema on julge mees. Ta teab, kus tüür, kus propeller. Ta hüppas pää alaspidi vette. Ringid levisid ta kohal. Purustasid peegelduse kildudeks.

Sekund möödus. Teine veel. Siis veel ja veel. Kõik loevad sekundeid. Kõigil süda seisatamas.

Madrus tõusis veepinnale, pingutusest punane. Ta hoiab käega paadi pardast kinni. Hingab nagu lõõts. Räägib üksikuid sõnu hingamise vahele.

„On säääl... Trossis kinni... ripub pää alaspidi... Kui ei ole surnud, siis on meelemärkuseta.“

Ta sukeldus uuesti. Jälle kõik loevad sekundeid. Kuid paadivanem mõistab, et niiviisi ei saa päästa meest. Kui mitu korda peab madrus selleks sukelduma, et trossi lahti harutada! Selle ajaga sureb seltsimees tingimata. Aga mis teha? Mis teha? Ja ülalt hüüab veel kapten:

„Mehed, kus ta on? Kus ta on? Tõmmake ta pootshaagiga ära. Masinatele peab käigu andma. Laev triivib.“

Tõepoolest „Kajak“ triivis. Kuid paadivanem vihastus: „Kas te tahate propelleriga inimese ära tappa? Käiku ei tohi anda. Olete hulluks läinud või?“

Kuid ta nägi, et peab siiski käigu andma. „Kajak“ triivis betoonist muuli poole. Otse vastu nurka. Kui nüüd käiku ei anna, võib laev põhja minna. Aga kui annad, võib propelleri tiib tuukri pooleks lõgata.

Laev või inimene?

Mis teha?

Madrus ilmus jällegi veepinnale.

„Küll on aga end kinni mässinud!“

Üks soovitas abiks võtta pootshaagi, teine kirve, kolmas sae. Paadivanem aga teab, et ükski neist abinõudest ei aita.

Äkki midagi kukkus vette. Sulpsatas vaevalt kuuldavalt.

Üks madrus kummardus üle laeva parda. Tal rippus vool soome puss. Sulpsatust kuuldes ta haaras tupe pihku — pussi ei ole. Kummardumisel oli vist nuga kukkunudki.

Äkki hakkab säält kohalt, kuhu nuga kukkus, mullikesi tõusma — mul-mul-mul.

Vees rippus kole-suur peletis jalad ülespidi. Käed-jalad laiali. Peenike terastross oli keerdunud ümber ta vaskse pää ega lase teda üles. Peletis kiigub trossi otsas nagu elutu.

Midagi läigahatas korraga. Kala see ei olnud. Tungis just kinda juurest peletise kätte. Ja kadus.

Kuid säält, kuhu ta tungis, purskasid mullikesed — mul-mul-mul.

Paadist hüüdis keegi:

„Kuule, vana, näe, manomeeter langeb!“

Töövanem jooksis vaatama. Tõsi. Langeb.

„Poisid, pidage! Seltsimees pääseb vist. Pääseb, pääseb! Jääb ellu. Pumbake!“

Madrus tahtis jälle sukelduda, kuid paadivanem keelas:

„Ei ole vaja.“

See imestas. Kuid vanem ei seletanud midagi — polnud aega. Ta jälgis mullikesi, mis tulid ning tulid. Siis hüüdis:

„Mis manomeeter teeb?“

„Langeb.“

„Pääseb, pääseb. Pumbake,“ — rõõmustab ta.

Ülalt kapten hüüab vist kolmandat korda:

„Mehed, ma pean andma käigu...“

„Ah, minge metsa.“

Kuid siiski peab käigu andma. Kapten jookseb komandosillale ja hüüab vasktorusse:

„Hallo! Väike käik edasi... stopp... tasem... väike käik tagasi.“

Ta jookseb jälle pärasse.

„Noh, kuidas on?“

Seni kui propelleri tiivad käivad tuukrist mööda, ei ole midagi häda.

Kapten käsutab sillal jälle:

„Väike käik edasi... Tagasi.“

Laev hakkas juba kõrvale pöörduma. Vesi vulises pära juures. Paadivanem küsib jälle:

„Mis manomeeter näitab?“

„Langeb, on peaaegu õigel kohal.“

Paadivanem mõtles: nüüd peab teotsema, nüüd ta on päästetud. Ta käsutas madrust:

„Sukeldu.“

Madrus sukeldus. Just nüüd anti propellerile käik. Madrus tuli veepinnale.

„On juba veidi lahti hargunud.“

Kapten käsutab: edasi... väike käik.

Korraga signaalnöör tõmbus pinguli — trinn... katkes midagi, ja nöör ning voolik hakkasid eemale ujuma.

Nüüd tardusid kõik: kas päästetud või kadunud, kas propeller tabas meest või trossi?

„Tõmmake, poisid!“

Paadivanem andis nööri poiste kätte, ise aga istus pingile ja sulges silmad. Mis tulema peab, sellest ei pääse.

Kõik jäi vaikseks. Oli vaid kuulda, kuidas vesi tilkus märjalt nöörilt. Poisid tõmbasid ettevaatlikult.

Kuuldus kohin ning sulin. Kõik karjatasid rõõmust:

„Tuuker, tuuker!“

Paadivanem avas silmad, näeb — seltsimees on terve. Vasest pää ümber keerdunud terastross — sama, millega tuuker oli kraani haagi juure tõmmanud. Trossil on värske lõige, selle lõikas propeller. Tuukrisärgi käisel on auk. Just kinda juures. Sääl läigatas miski. Kala see ei olnud. Soome-puss!

Tuuker oli minestanud. Ta lamas kuus nädalat haiglas.

Kui paranes, ronis jälle vette.

Tuuker jääb ikka tuukriks.

Vana korstnapühkur.

Ualev Uibopuu.

Õuelt kuuldus käratsevaid hääli ning praalimist, nii et pisut kokkusime, kuid samas tõmbusid meie — laste — näod naerule — sääl oli ju vana korstnapühkur, meistre-härra — nagu ta end ise nimetas, vana Krissa — nagu teda rahvas kutsus. Jooksime lävele vaatama. Must, nõgine mees viskas prantsatades köögi nurka suure luua, puntra nõöri, paar nua savisõtkumiseks, nõekopad, ning käratas ise:

„Perenaine, kas savvi om?“

Ja, savi pidi valmis olema, taevas hoidku, kas siis meistri-härra oleks pidanud ise tont-teab kus savihaudu mööda kolama ja savi otsima! Ei, mis asja! See ei ole tema amet, tema pühib korstnad ning truubid, aga truubiaukude kinnimäärimiseks on savi tarvis ning see savi peab tema tulekuks valmis olema igas peres, on ju ette teada, et nii iga kolme kuu järele meistri-härra uuesti tuleb. Ning ega keegi saa sundida teda töötama sääl, kus kõik tip-top pole, kus isegi savi valmis pole. Taevas hoidku, tema on töömees, hoolemees, kes teeb oma auväärt töö ega taha, et teda segatakse muusse asjusse, ja kus ta ei saa korralikult oma tööd teha, kus kõik pole tip-top, säält võib ta silmapilk astuda edasi teise tallu, kus korralikumad, hoolsamad inimesed.

Umbes niisugune, käredamgi, oli Krissa mõttekäik teata-vail silmapilgel — see oli siis, kui ta kaine oli. Kuid raske oli öelda, millal ta purjus, millal kaine oli. Sellest siis tuli, et paljud teda pisut jaburaks pidasid. Neil kaineil hetkil näitas Krissa, et ta oli hoolemees, käis raskelt, süngelt, vaikis, nohises ning lõhkus truubiauke, nii et kogu tuba oli täis nõge, tolmu, kivikilde ning savi. Ja eksitamist ei sallinud Krissa siis, käratas säärasel juhul, töötas edasi ning vaikis kurjalt. Pahandas teda miski rohkem, viskas oma luua õlale ning astus minema, jättes vahel isegi lahtilõhutud truubiaugud mustavalt haigutama.

Räägiti — kord sõtkunud Krissa ühes naabertalu köögis savi, olnud jälle sünge „hoolemees“. Köögis viibinud kana oma poegadega, kanapojad tikkunud kõik Krissa saviämbri kallale toksima. See ärritanud Krissat, ta riienud kanapoegadega nii, et köök paukunud — kuid kus need sellest aru saavad! Krissa ähvardustele vana kana aina vihasena tokutanud. Siis Krissa tigidana sülitanud köögi nurka suure nõgise süljeplaraka ning läinud tahatuppa peremehe juure, kellele surmtõsisena öelnud:

„Kutsuge oma kanapojad ära!“

See koomiline lugu kutsunud talu arvukas noorperes esile

hiigla naerulagina. Krissa lõug hakanud värisema, ta läinud kööki, pannud koli kokku ning kööberdanud väravast välja, must luud küüruvajunud turjal vihasena püsti.

Meie, lapsed, kartsime niisuguseil hetkil Krissat. Kuid õnneks oli Krissa peaaegu alati purjus, vähemalt vintis või timmis, nagu ta ise ütles. Peaaegu igas talus oli kombeks Krissale töö juures pakkuda viina, pääle selle kulutas Krissa oma teenitud sendid kõik viinale. Ka joobnuna oli Krissa ikka tõsine, iseteadlik ega sallinud iial vasturääkimist. Naljast ei saanud ta suurt aru.

Igakord, kui Krissa tuli, katsusime järele uurida, kas lehkas ta viinast või ei. Kui Krissa oli viina saanud, siis oli ta jutukas ning elav, kiitis oma tööd, nõudis igal pool hoolsust ja korralikkust, kuid sääljuures venitas ise tööga, segas end igale poole, kogu pere ellu, lõi igale poole nõuandjaks, juhtijaks ja vahel koguni käsutajaks, sääljuures tuues näiteid ja jutustades lugusid kogu maailmast, jäi seejuures aga ikka tõsiseks ja iseteadvaks. Viinapäega veetis Krissa vahel terve päeva ühes talus, laiutas ja tegi end tähtsaks, lõi endale aeg-ajalt vastu rindu ja lausus: „Mina olen Krischa Zerrmansky!“ Peremees sülitas salaja viha pärast ning perenaine oli pahane, et pidi Krissat kolm korda söötma. Kuid Krissa ei näinud sellest aru saavat. Kui vanemad inimesed pahaselt üksteise järele toast kadusid, rääkis Krissa oma tõsiseid jutte peatamatult edasi, sest lapsed kuulasid teda ikka ja imestasid, miks vanad ometi võivad nii toreda mehe pääle pahased olla, ning Krissal näis ükskõik olevat, kas kuulasid teda vanad või noored. Mäletan, Krissa ei rääkinud iial sääraseid lugusid, mida laste ees oleks pidanud häbenema, mida lastele rääkida ei oleks võinud. Üldse ei näinud Krissa laste ega suurte vahel vahet tegevast, nagu seda harilikult teised inimesed teevad. Võib-olla just sellepärast armastasid lapsed teda erilisel.

Rahvas pidas Krissat ta iseäralise oleku tõttu pisut kergeks. Kust see mees pärit oli, seda ei teatud. Juba aastaid pühkis ta siin ümbruskonnas korstnaid, mis tal valdade kaupa olid võetud. Selliks oli tal vend, kellele ta ise palka maksis. Vend oli tal vaikne ja tossike, sellepärast rääkisid kurjad keeled, et Krissa teda palgamaksmise juures hiiglakombel tüssavat.

Kuigi ümbruskond rääkis võru murrakut, tarvitas Krissa ikka kirjakeelt, kuigi mitte koguni puhast. Pääleselle rääkis Krissa selgelt vene ja ka pisut saksa keelt. Saksa keele omandanud ta mõisate korstnaid ja trupe pühkides. Teati ka umbkaudu rääkida, et Krissa noorpõlves oli käinud mingis koolis, vist vaimulikis seminaris, kuid nüüd joomise tõttu korstnapühkijana endale leiba ja viina pidi teenima. Krissa aga vaikus oma noorusest ja päritolust, näis selle koguni unustanud olevat, näides rahul ja õnnelik praeguse eluga.

Kehalt oli Krissa suur mehekolakas, pääle kuuekümne vana. Selg oli tal alatisest luua ja muude abinõude kandmisest küürus, käies hoidis kogu ülakeha ettepoole loogas, mille juures suured pikad käed ahvi kombel ees rippusid. Krissa nägu oli kortsudega täidetud, kortsud omakorda nõega. Suurtes kulumudes rippusid tahmaribad, juus oli nõest must. Kõrgel ilusal otsmikul looklesid mustad jooned — kortsud, silmanurkadest jooksid jälle mustad kiired laiali. Kogu nägu muutus allapoole kitsamaks, lõppes habemetüügastest ja nõest mustava kandilise lõuaga, kaela all hüples rääkimise juures silmatorkavalt suur kõrisõlm. Krissa ninasõõrmed mustasid kohutavalt, otsegu pükimata truubiaugud. Nõekulmude alt vaatasid kuulajale otsa suured hallid, peaaegu kurjad silmad. Neis silmades ei olnud naeratust, ikka olid nad tõsised ja karmid.

Täna lehkas Krissa viinast.

Ta võttis vanast naelakastist, kus tal kõik pisemad abinõud sees olid, lahtikäiva kopa, ammandas pange pandud savikamakale paar kopatäit tuhka pääle ja hakkas nuiaga savi sõtkuma.

Mina silmitsesin kõöginurka visatud luuda, millele suur pomm oli keskele köidetud. Krissa küsis:

„No mis, kas tahad säärast luuda järele teha või? Oi, siis oled sa suur meister! Suurem veel kui mina. Aga seda luuda sa küll järele ei tee. See on kunst. Seda oskan ainult mina. Sa ei oska nisukest kaskegi välja otsida, mille oksist säärast luuda saab. Vat' see on minu saladus. Enne pead kümme aastat õppima, kui selle teada saad.“

Krissa käskis mul savi sõtkuda, võttis ise luua ja läks välja. Sellega oli mult suur lõbu võetud — ma ei saanud näha, kuidas ta katuse otsas seisis. Teised lapsed vahtisid kõik õuel, mina võisin ainult kuulda, kuidas luuda läbi korstna kisti ja pomm aegajalt vastu kive kolksatas.

Enne tuli väljast ja lausus: „Nüüd ta raisk viidab jälle nii kaua aega, et saaks meile ööseks jääda!“

Kui korsten pühitud, tuli Krissa jälle kööki, istus pliidi ette pakule, võttis taskust piibu ja hakkas sesse tubakat top-pima, mille juures nägin, et Krissa põial oli jätkust saadik ime-likult kõver, jätkust otse täisnurga all välispoole painutatud. Krissa vajutas veel kord selle kõvera pöidlaga tubakale ja pistis siis tule otsa. Suitsetas ja vaatles pilusilmi meie pliiti.

„See pliit, pagana ime-lik pliit... Ma küll potsepp-meister ei ole, aga ma olen neid palju näinud. No kust saab trupp tõmmata, kui pliit nii lai on? No kust, mis...?“ ägestus Krissa nagu nägematule vastuvaitlejale. „Esimene mul nisuke pliit näha... Olen küll kaua aega teenistust pidanud, ligi viiskümmend aastat. Too ei ole nalja asi. Riias kakskümmend, Valgas neliteist ja siin nüüd kuusteist. Eile vallamaja juures kõnele-

sin vallavanemaga. Kasak oli ära surnud, sellele osteti valla poolt kirst. Kasak teenis kümme aastat valda. Mina ütlin, et noh, missuguse kirstu mulle ostate, mul juba kuusteist aastat valda teenitud. Siis vaatas raamatust järgi ja ütles, et õige jah, punktipäält kuusteist aastat... Vanast pühkisin ainult mõisa trupe, kakssada mõisat oli korrast läbi sõita... Sai joodud vahel sakstega... aga sarnast pliiti ei ole veel näinud...

No jah, tõmbamise juures on üks teine kunst veel. Nädal tagasi olin Mõrestus. Sääl peremehel ilus pliit, uus pliit, truubid hääd, pliit ilus, aga ei tõmba, suitsu aab sisse, Jummal hoia, kui püssist. Peremehel uhke maja, kus sa nii võid, suitsu kõik maailm täis, ela või ole, tuleb vanaaig välja. Pühkisin siis korstna ja truubi, aga ikka midagi — ei tõmba, noh, löö või puuga pähä, ei tõmba! Hakkas siis mind paluma, et meistrihärä, olge hää, aidake, andke nõu! Noh, peremehel ikka häda käes kah, pliit ilus, kuidas sa ta maha lõhud! Ma siis ütlesin, et lõigake see puu säält tare kõrvalt maha! Lõigati — truupe tõmbas kohe kui valu. See on see kunst — puulatv ei tohi kõrgem olla kui korsten.“

Krissa haaras savipange kätte, pistis piibu tasku, sülitas nurka, läks tupp ja hakkas truubi avausi lõhkuma. Ise kõneles:

„See ei ole küll meister olnud, kes siin enne mind on olnud. See on plötserdis. Ma küll nii ei tee, mul saavad truubikivid ilusad, siledad. Teen saviga ääred kokku, aega ei lähe midagi rohkem. Mul on selleks isesugune viis, nii ei mõista keegi savi panna kui mina.“

Krissa lõhkus truubi avaused, toppis suure luua truupi ja jatkas nõepilvi plekkplaadile tõmmates oma juttu meistri-test, savist, truupidest ja ahjudest. Nõge välja viies uitis ta õuel ringi, küsis siin-säält üht-teist ja rääkis jälle igale asjale oma loo. Truupe pühitud, kuigi augud veel kinni määrimata, istus Krissa jälle pingile, võttis taskust tubakakoti ja piibu. Kuid samas tabas teda kõhahoop, ta tahtis maha sülitada, säält näis talle midagi meelestuvat, ta kõõberdas ahjusuule, kus hullumoodi rögestama ja sülitama hakkas. Tagasi tulles pühkis ta vesiseid silmi, palus mind tuua tassi vett ja lusika. Krissa otsis põuest ajalehepaberisse mässitud kotikese, milles oli mingi nõetolmuga segatud valge pulber, võttis sellest lusikataie, jõi lonksu vett pääle, istus siis tüki aega vaikides ja küürus pingil, kuni äkki tugevasti rõhatas, sihtis siis oma musta, kortsus ja virila näo minu poole ja ütles:

„Vot, mis sooda tegi!“

Mind huvitas see nagu nii, et ma teda pisut kauemini silmitsesin. Ta märkas seda, vaatas mulle küsides otsa ja lausus:

„Mis, vaatad, et mul hallid juuksed või?“

Tõtt öelda, ma polnud märganudki, et tal hallid juuksed, nad olid tal süsimustad, kuigi võib-olla nöest.

„Pea's see inimene halliks ei lähe... Sää! oli see kella-mees, ühe ööga läks halliks.“

„Räägi, meitsri-härra, räägi, kuidas see juhtus,“ palusime.

Kuid ei aidanud ka see, et teda meistri-härraks nime-tasime.

„Ei, ei räägi, see on pikk jutt. Pärast, pärast, kui aega saan, nii õhtul. Töö tahab teha, enne töö, siis jutt.“

Kuid ega Krissa seepärast ühti hakanud tööle, rääkis edasi:

„Tööd peab tegema, laiselda ei tohi. Laiskusest tulevad kõik halvad asjad. Praegusel ajal iseäranis. Olen neile mitu-mitu korda otse suu sisse öelnud, et teil pole kumbagi. Mitte kumbagi pole teil, kirikut ega koolimaja. Nii see läheb neil — laiskus, kõrts, pitsipall, pidu koolimajas, joomine, kakelus, mõnel haigemaja, mõnel vangimaja — vot nii see on. Või ma ei tea! Mis asja! Kiriku ümber ja kabeli pääl on rahvast küll, kiriku sisse ei lähe keegi. Kabeli pääl — sää! on kõik noored ninapidi koos soss-soss-soss ja hihihii, kiriku ümber liputavad tüdrukud saba, et Jummal hoi! Jah, teil pole kumbagi... Ma elan vallamaja ligidal, sää! kuuled mõndagi. Kui kompstaabel tuleb, siis on kohe kuulda, kus pool jälle lahinguid löödi... Joomine, joomine — see on hirmus asi.“ Krissa unustas nähtavasti, et ta ise praegugi viinast lehkas, tööst ning laiskusest rääkides ei pannud tähelegi, et tal endal oli töö alles pooleli.

„Jah, mul on vellekene, hirmus hää südamega vellekene, aga üks viga on tal — ta joob. Töömees ta on. Ma olen talle öelnud — tahad tööd teha, tee! Ma muretsen sulle töö, tee nii-palju kui tahad! Teeb, teeb, ükskord tuleb koju — hirmus täis, rahakene otsas. Kae, nisuke on mu vellekene. Järgmisel hommikul tõuseb üles, käed värisevad — haige. Vahib ise mu otsa ja vahel kapi pääle — sää! oli mul pisut juurte pääl — ise ütleb, et oi vellekene, kui armuline sa mu vastu oled. Mina siis tean ta tahtmise, annan talle säält juurte päält ühe, vaatan, kuidas liigutuspisarad ta silmist jooksevad, ja ütlen: „Noh, vellekene, mis me nüüd siis teeme?“ „Tööle hakkame, tööd teeme!“ kostab vellekene, kuid jääb voodi — haige. Õhtupoole annan vellekesele nii paarsada senti, mingi poe juure, vellekesel ei ole enam õiget särki seljas, ostku pesuriit. Andsin, sest teadsin, et poe juures täna viina ei ole. Aga velleke ei tulnud õhtuks koju. Läksin poe manu. Velleke oli laenanud poemehelt tuhat ja läinud Jummal teab kuhu. Ei näinud vellekest enne kui nädala pärast. Vot misuke mees on mu velleke, aga hää süda on tal. Ma ikka kannan ta eest hoolt ja hoian teist.“

„Meistre-härra, kui vana see vend teil on?“ küsisin.

„Jummal hoia, viiskümmendkolm... ei, pea, viiskümmendneli ikka!“

Jah, tõesti, vanemate pahanduseks venitas Krissa tööga õhtuni.

Meie aga ootasime igatsusega õhtut, mil Krissa tõesti lubas rääkida lugu, kuidas kellamehe juuksed ühe ööga halliks läksid.

Õhtusöögil sõi Krissa tublisti, rääkis vanemate inimesetega ja näis oma lubaduse koguni olevat unustanud, kuigi me seda igal moel katsusime meele tuletada. Krissa ei teinud väljagi. Rääkis asju, millest nüüd vanemad inimesed näisid tundvat huvi. Meie aga imestasime eneses, kuidas neid nii igav kõneaine, nagu põlluviljade kasv ja elajate söötmine, võis köita. Imelikud olid need vanemad inimesed: see oligi nende teem, nende jutt, millest võisid alalõpmata rääkida, tuttavatega kokku saades, igale, alati, tüütuseni. Muu neid nii ei huvitanud. Krissa rääkis siiski pisut huvitavamalt kui teised sel teemal, ta rääkis hiiglakõrvitsatest, hiiglaviljasaagist, ikkagi haruldusist, ilustas kõnet rohkete žestide ja köitva miimikaga. Söögi lõpul istus Krissa truubi kõrvale, tõmbas oma suured saapad jalast ning pistis need truubis olevasse praeahju. Toppis siis piibu täis ja lausus: „Mul enne jäi siin üks jutt pooleli...“

Laste hulgas, kes vaheajal uniseks olid jäänud, tõusis elavus.

„Too jutt on õieti Tulikast. Tulikas oli üks hullumeelne, hull naisterahvas. Niisugune pikk, kondine, suurrätik alati üle pää, nii et silmi näha ei olnud. Ta oli kardetav, kui teda ärritati, kord olevat ta ühe tütarlapse ära kägistanud. Tol ajal ei olnud veel niisuguseid hullumaju ega kohti, kus hulle hoiti. Iga pere pidi oma hullu hoidma ja toitma. Kuid ega Tulikas kodus püsinud, vahel mitu nädalat elas ta metsas, vahel käis külasid mööda ümber. Kaasas oli tal alati umbes samasugune peni, pikk, kõhn kui aidroigas, saba jalge vahel, keel suust ripnemas. Koera nimi oli ka Tulikas. Tulikas käis oma koeraga ringi Meneläs, Menelä külas ja kiriku ümbruses. Tol ajal oli kiriku kellameheks mu vana hää tuttav Tibi-Jaan. Tibi-Jaanil oli üks käsi halvatud, kuid muidu oli ta kange ja julge mees. Ma ütlesin vahel, et kas sa ei karda ka üksinda elada säääl mäe otsas. Ei kartnud, julge mees oli! Aga ükskord läks, näete, teine hirmust halliks. Menelä kirik on mäe otsas, hää hulk maad külast kaugel, orus on majad, kõrts ja mõni pood. Kiriku ligi on ka surnuaed. Surnuaia ja kiriku vahel on väike majake, säääl elaski ihuüksi Tibi-Jaan. Oli küll üksik koht. Sügisel pimedail õil tuul mässas ja lõhkus mäe otsas kiriku ja kabeli kallal, öökull kisendas, aga mees ei kartnud, võttis kepi, läks kabelisse jalutamagi — vaat' nihuke mees oli Tibi-Jaan. Ainult see viga oli Tibi-Jaanil, et ta pahem käsi oli halvatud. Ei liigu,

löö või puuga pähe, ei liigu. Tibi-Jaan oli niisugune mees, et luges, uuris raamatuid. Mis ta muidugi pidi tegema noil pikil õhtuil — sügisel läheb juba kell viis-kuus pimedaks. Nojah, noh, tema vaene mees aga unustas lugedes kõik muu, ei kuulnudki hästi. Kord unustas ta oma suure lugemisega ukse lahti. Oli jälle hirmus tuuline, porine ja pime öö. Korruga Jaanikene kuuleb — uks läheb lahti ja, võtaks saatan — sisse tuleb vana Tulikas, pikk rauast ora käes ja hõlma all kabeliaiaast üleskistud rist . . .“

Siin pidas Krissa pikema pausi, toppis tubakat kustunud piipu.

„Nojah-noh, enne kui jahmatanud Tibi-Jaan sai midagi teha, laskis Tulikas risti kolinal põrandale kukkuda, haaras kinni Jaanikese tervest käest, otsegu tangidega, vajutas ora Jaanile vastu rindu. Noh, mis ta vaene hing pidi tegema, hirm; ega see saatan hooli, torgib läbi kui soolika. Abi kustki ei tule, kui kisendada, ega see tuulise ilmaga kuhugi kuuldu. Ja kui häält teed, vast torkabki. Jaan mõtles küll haarata nurgast sinna vedelema jäänud põvvanuti, et valada sellega hullule pähe, aga hirmus jõud oli hullu kondistes kätes. Päälegi vahtis koeranäru põlevate silmadega Jaani iga liigutust. Siis hakkas Tulikas kähisedes sosistama: „Kas sa põrgu ussinahk ei tea, et mul eile seitse poega surid . . . Mis sa, vilets, kella ei löönud? Mul suri seitse poega, igale oleksid pidanud sa seitsme kellaga lööma, — seitsme kellaga, et kõik teavad, et mul eile seitse poega suri . . . Ah, sa vilets, ei taha lüüa? Hõ-hõ-hõ . . . siis torgin su läbi kui vasikanaha ja löön su naelttega oma poegade haua risti külge rippuma . . .“ Jaanike tundis, kuidas terav ora vajutati tugevamini vastu rinda. Muidu julge mees värises nüüd, pomises midagi, lubas kohe praegu kella lüüa, kui tarvis. Tulikas haaras kõvemini kellamehe käest, vajutas ora nüüd Jaani kuklasse ja kinnitas: „Kui põgeneda katsud, löön sulle naela pähe, nii makstakse mu seitsme poja veri!“ Jaan aga lootis põgeneda või kohata mõnd inimest, kes tooks abi. Et väljas oli pime, suurenesid põgenemise lootused. Kuid Tulikas märkas seda, vedas oma vangi tuppä tagasi, võttis laualt põleva laterna ja vedas vaese kellamehe jälle välja, ikka kiriku poole. Tulikas kähistas kogu tee midagi hirmsast kättemak- sust ja oma seitsmest surnud pojast. Kellamees aga kartis iga minut ora oma kehha pistetavat. Tuul hundas ümber kiriku ja kriiksutas plekk-katuse kallal, kui see hale rong kiriku juure jõudis. Ees Tulikas laterna ja väriseva kellamehega, taga must peni, punane keel rippumas hammaste vahelt.

Menelä kirikus ei lähe kellatorni korralikku treppi, on üksteise järele asetatud redelid. Hullumeelne sundis vaese kellamehe ees üles ronima, ise järel, et see ta surnud poegade auks

lööks kella. Koer jäi alla vahtima. Jaanil tõusis uus lootus, et kellahelised kuuldes rahvas tuleb appi ja ta hullumeelse käest päästab. Kui kellamees oli jõudnud teisele redelile, mille alumine ots köitega oli ühe aampalgi külge köidetud, hakkas Tulikas köisi lahti harutama. Ise laulis mingit matuse viisi. See laul kõlas küll rohkem ulumisena. Ma ise kuulsin toda laulu. Tolsamal õhtul olin all kõrtsis pää nii kirjuks võtnud, et ära eksisin ja kojumineku asemel kiriku ligi sattusin. Pime ja porine oli, kuulsin korraga laulu ja nägin tuld. Mõtlesin, et pagan, nüüd olen kõrtsi juure tagasi tulnud, astusin sisse. Must koer näru kargas vingudes mu jalgade kallale. Ehmusin nii, et sain kaïneks paugu päält. Nägin ülal Tulikat redeli köit lahti harutavat, ja kisendasin: „Tulikas, mis sa hull teed!“ (Pean vahemärkusena tähendama, et Krissa jutustamise juures oli säärase elavusega, et eelkirjutatud lauset nii kõvasti kisendas, et tuba rökkas ja mu pisike öde üsna tõsiselt ehmus.) Tulikas laskis köie lahti, tahtis ümber käänata, kuid vääratas, lõi käed veel õhku ja kukkus matsuga torni kivipõrandale. Nägin laterna kehval valgusel, kuidas vereoja ta mustist juustest põrandale valgus. Ronisin üles. Köis oli peaaegu lahti harutatud. Oleksin ainult paar minutit hiljemaks jäänud, oleks kellamees kõige redeliga alla kukkunud. Vaat', purjus pää päästis teise elu! Kellamees ise istus ülal kui ahv, ei saanud esialgu sõnagi suust. Teisel hommikul nägin: mehe pää oli valge. Ega ta pärast enam kaua elanud, kolm-neli kuud veel, nagu vanaks kohe jäi teine sellest ööst saadik.“

Krissa vaikus, jäi nagu pahuraks ega rääkinud enam, kuigi nii väga tahtsime teada jutu üksikasju.

Nagu hiljem rahvasuust kuulsin, oli tõesti Tulika-nimeline hullumeelne ümber hulkunud, kuid et ta kirikutornist surnuks oleks kukkunud — sellest ei teadnud keegi midagi.

Vandismäe Endu kiri onkel Jaagule.

Armas ristiisa!

Onu Kristjaniga oleme nüüd pahased! Eks sellest ole küllalt, et ma isa käest sakkida saan, seda ei või ju ometi lubada, et onu ka mind sakkima hakkab. Ja siis ei olegi see ju minu süü. Ega mina seale pudelit ette annud — seda tegi Juhan. See asi on sedaviisi, et minu sõber, sulane Juhan, armastab seda va' kibedat. Silla poest seda altkäe saab. Säält ta siis toob ja meil trimpab. Aga tema naine ei salli seda jälle sugugi, sellepärast Juhan ka kodu ei meki, hoiab pudeli taskus või hobuse-sõimes, ja kui keski ei näe, siis tallis ja rehe all vähe jälle võ-

tab. Minu eest ta küll ei varja, või mina siis Leenule kaebama lähen.

Nojah, Juhan oli jälle õige suure pudeli seda kibedat toonud, pudel oli põues, et siis lauda juures vähe jälle võtab. Tüduruk Mari oli väljal ja Juhan võttis köögist seapange, et viib seale veidi süüa. Kallas siis söögi künasse, võttis pudeli välja, et teeb ühe lonksu. Aga siis hakkas Leenu aiast teda hüüdma, et: „Juhan, Juhan, tule vähe siia!“ Juhan pühkis ruttu käeseljaga suu puhtaks, pani pudeli seakünasse ja läks. Mina nägin seda kõik oma silmaga, sest olin säälsamas juures. Eks tema unustanud kiirega pudelile korgi pääle panemata ja siga lükkas ninaga pudeli ümber, kogu viin jooksis ta künasse, ise sõi aga edasi. Mina vaatasin, et mis sest nüüd tuleb. Siga sõi sööma kõik ära ja siis jäi purju, hakkas aidikus ümber laskma ja rõhkima nagu hull.

Mina vaatasin tüki aega seda asja ja siis mõtlesin, et looma peab värske õhu kätte laskma. Värske õhk klaarib pääd, ütleb Juhan. Tegini siis tasakesi aidiku ukse lahti — vuhti! oli siga väljas, vaatas esiteks vähe ringi, ja siis hakkas mind taga ajama. Mina panin aia poole jooksma, aiavärav oli parajasti lahti. Siga ikka minu järel, ise maigutas suud, tegi justkui naerunäo, keksis ja rõhkis, nii et naljakas oli vaadata. Eks siga tuli minu järel aeda. Mina ronisin aianurka kompostija sõnnikuhunniku otsa ja vaatasin, mis nüüd tuleb.

Onu ja Juhan olid ühe õunapuul all, ei tea mis nad tegid, Anna-tädi toimetas midagi tikerberipõõsaste juures ja Juhani Leenu katkus maasikaid. Aiga keegi ei pannud tähelegi, et siga aeda tuli. Siga esiteks ahmis paar hernekeppi suhu, kiskus need maast üles ja siis pani täit traavi peedipeenart mööda onu poole; sai onu seljataha, siis röögatas ja hüppas. Kus onu ehmatas kan-

gesti, tahtis kõrvale hüpata, ei saanud kuhugi, ikka siia-sinna, viimaks komistas ja kukkus tagurpidi veetünni. Meil on aias

maa sees niisugune veetünn, säält on siis hää vett võtta ja peenraid kasta. Onu hakkas karjuma, siputas käte ja jalga-dega ega saanud kuidagi enam tünnist välja.

Siga kiskus paar kaalikat üles ja tuigerdas nüüd otsekohe Anna-tädi poole. See ehmatas veel rohkem, hakkas käsi laiu-tama ja Juhanit appi karjuma:

„Juhan, Juhan, tule appi! Siga tuleb kallale!“

Ise tahtis sea eest ära põigelda, aga kukkus tikerberi-põõsasse ja jäigi sinna kinni. Ja karjus ja hädaldas ega saa-nud kuidagi lahti.

Juhan ei saanud esiteks arugi, mis see on, aga siis taipas, et siga on vintis, ja hüüdis tädile:

„Tädi ehk ootab vähe, siis aitan kohe põõsast välja, enne pean aga valitseja tünnist välja tõmbama. Ega karta suurt maksa, siga hull küll ei ole, on vaid vähe vintis.“

Leenu kohkus esiteks ka ära ja läks põõsa taha, aga siis tuli Juhani appi valitsejat tünnist välja kiskuma. Tõmmati siis teine jalgupidi tünnist välja, kus oli märg, vesi muudkui niri-ses aga mööda reisi alla.

Siis tahtis Juhan tädile appi minna, kes ikka põõsas kar-jus ja käsi ringutas, sest siga hüppas just tema poole. Juhan tahtis sea kõrvust kinni võtta, et siga tädi kallale ei saaks minna. Siga hüppas aga vuhti kõrvale ja just Juhani jalgade vahelt läbi. Juhan jäi tagurpidi sea selga istuma, haaras kohe ühe käega sea harjastest kinni, teisega sabast, et maha ei ku-kuks. Siga ratsutas peenarde vahel ringi, Juhan karjus seljas:

„No vaata nüüd, no kus on pagana loom! No mis sa!“

Ei siga hoolinud sellest midagi. Viimati märkas aia sees augu, pani säält õue minema, nüüd jäi Juhan augu taha pea-tuma ja kukkus maha, ise pahandas:

„No, kus on ometi...!“

Tõusis küll kohe üles ja päästis poolsurnud tädi tikerberi-põõsast lahti. Tädil oli hää meel ja lubas Juhani kohe ei tea mis anda. Aga vale, et ta midagi andis.

Mina seisin kogu selle aja kompostihunniku otsas ja vaatasin seda nalja päält. Tore oli ikka, kui onu tünni kukkus ja Juhan sea seljas ratsutas. Kahju, et siga nii ruttu õue vupsa-tas, kes teab, mis nalja veel oleks saanud. Mul oli hää meel, naersin kõvasti ja hüppasin.

Onu jälle vihastas, arvas, et mina teda naeran ja paras-tan. Niipea kui mind nägi, tuli, jalad hargis, oma märgade püks-tega minu juure, haaras turjast kinni ja hakkas hernekepiga andma, ikka sinna kohta, mis tal enesel kõige märjem oli.

Ega see siis minu süü olnud. Kas mina andsin pudeli seale ette. Et ma naersin — noh igauks oleks naernud, siga oli ju nii naljakas ja kogu see möll oli naljakas. Onul ei olnud min-

kõige rohkem kahju, et niisuke mõistmatu loom selle nahka pani. Niisuke ei oska ju sugugi viina võtta. Et võtaks ka pitsi ja peaks aru. Aga kus! Ja oli sul ka vaja aidiku-ust lahti teha; sul ikka need näpud sügelevad mõnikord, teed seda, mida sugugi vaja teha ei ole. Ja oli sul vaja oma vana sõpra naerda, kui ta sea seljas oli? Ma ütlen, selle eest oleksid pidanud isa käest ikka nahatäie saama.“

Ja siis hakkas Juhan nina nuuskama ja piipu panema.

Ja nüüd lõpetan kirja ja saadame Juhaniga mõlemad Sulle tervit!

Sinu

Vandismäe Endu.

git õigust mind sakkida. Ja seda ma ütlen, et enne temaga ei lepi, kui vähemalt viiskümmend senti mulle valu- raha maksab. Aga või see ihnuskael raatsib.

Õhtul tuli isa veskilt koju ja siis rääkis Juhan temale puhtast südamest kõik ära, kuidas see lugu oli. Isa naeris selle üle, nii mis lagises ega teinud mulle midagi. Ja see oli esimene kord, et isa mulle niisuguse asja eest midagi ei teinud. Vist hakkab aru saama, et mina tööpoolest hää poiss olen, seda ütleb ema ka ühtelugu. Ei nüüd isa minu pärast vist enam kasevitsa murra.

Juhaniga oli küll üks jutuajamine veel selle pärast. Istusime mõlemad laupäeva õhtul aida künnisel, siis Juhan ütles:

„Mul on sest viinast

Toimetused: J. Käis, J. Parijõgi, O. Luts, A. Oengo-Johanson, M. Nurmik, H. Valma, L. Jürisson, A. Burmeister. **Vastutav ja tegev toimetaja:** M. Nurmik. **Väljaandja:** Tõkkool. **Toimetuse ja talituse:** Tallinn, Rataskaevu 22. **Tellimishind:** aastas 2 kr. 50 s., poolaastas 1 kr. 25 s., üksiknr. 25 s.